

ČLÁNEK / ARTICLE

NATO a Rusko: Od partnerství ke krizi

NATO and Russia: From Partnership to Deterrence

Ladislav Louženský¹

Department of Politics and International Relations
Faculty of Arts, University of West Bohemia in Pilsen

Abstract: The NATO–Russia relations are in the worst state since the end of the Cold War. Both parties are unable to forge a mutually benefiting relationship. Both rationalize their own conduct with various and often conflicting narratives, which further complicate the relationship itself. The study examines the NATO narrative of the NATO–Russia relations from 1991 to December 31, 2016, and compares the NATO narrative with NATO’s policies aimed towards Russia. The study conducts a qualitative content analysis using MAXQDA software. Based on the dataset researched, the study suggests that Russia’s discursive positioning in the NATO narrative shifted from key partner in the 1990s to strategic partner between 2004 and 2013 and following annexation of Crimea, Russia shifted to the role of an adversary and a threat to NATO’s mission. The study further suggests that the NATO narrative strategically highlighted or downplayed certain selected events and problems to steer Russia’s foreign policy behaviour. NATO’s proclamations or silence at times might have caused misunderstanding, deepened distrust, cemented prejudices and thus potentially contributed to the current crisis of the NATO–Russia relations.

Keywords: CAQDAS, NATO, Russia, NATO–Russia relations, strategic narrative

How to cite: Louženský, L. 2020. “NATO a Rusko: Od partnerství ke krizi.” *Central European Journal of politics* 6 (1): 87–113.

1. Úvod

Vztahy NATO a Ruska jsou v současnosti nejhorší od konce studené války a rozpadu SSSR. Jak Rusko, tak Severoatlantická aliance prezentují historii a současnost vzájemných vztahů různě.² Faktem je, že oba aktéři si již delší dobu nedůvěřují, obviňují se navzájem

¹ Korespondence: Mgr. Ladislav Louženský, doktorand, Katedra politologie a mezinárodních vztahů, Filozofická fakulta, Západočeská univerzita v Plzni, Jungmannova 1, Plzeň 301 00. E-mail: louzensk@kap.zcu.cz

² Diskuze s bývalým českým diplomatem, bezpečnostními profesionály a zahraničními experty z oboru ruských studií (Plzeň 2019, Moskva 2019, Oxford 2019). Stejně závěry předkládá například Kiesewetter a Zielke (2016: 38) nebo Stent (2016: 139–141).

a nejsou ochotni výrazně měnit vlastní politické směřování. Ruští představitelé tvrdí, že NATO nemá kredibilitu a není radno Alianci věřit (Laruelle 2015: 5; Lavrov 2018) a představitelé NATO tvrdí totéž o Ruské federaci (Breedlove 2016: 96–97). Neshody a neporozumění výrazně zatěžují hledání společných či alespoň oboustranně přijatelných řešení. V současné době se nedá očekávat změna či brzké překlenutí nastíněné situace. Odlišné představy vhodné politické praxe jsou tak jednou z významných komplikací řešení konfliktu NATO-Rusko. Obě strany se na existenci konfliktu shodují, ale příčinu a možná řešení konfliktu si představují odlišně. Předkládaný text se zabývá analýzou narativu Severoatlantické aliance.

Rusko ve vlastním politickém diskurzu označuje dlouhodobě NATO a celý Západ za nejvýznamnější geopolitické oponenty (Leichtová 2014: 11; Tsygankov 2016: 9). Naproti tomu NATO v průběhu let věnovalo Rusku daleko méně pozornosti. Aliance vědomě a zřejmě i nevědomky nezohledňovala či ignorovala mnohé námitky Ruské federace k podobě evropského bezpečnostního systému (Stent 2019: 139), protože nesdílela ruské obavy, neměla zájem měnit vlastní politiku dle ruských představ nebo byla zaměstnána jinými problémy. Vztahy s Ruskou federací nebyly dlouhodobě alianční prioritou. Ruská anexe Krymu, akce na východní Ukrajině a sestřelení letu MH17 tak byly pro mnohé na Západě šokem a něčím neočekávaným (Moore a Coletta 2017: 1). Tyto události posunuly Rusko mezi prioritní oblasti alianční politiky, což bylo záhy reflektováno dynamickými změnami uvnitř NATO a překotným posílením vojenských schopností na východním křídle Aliance.

Předkládaný text si klade dva cíle. V první řadě důkladně prozkoumat interpretaci historického vývoje vztahů NATO-Rusko perspektivou Severoatlantické aliance, a to na základě analýzy vybraných dokumentů NATO. Oficiální dokumenty Aliance jsou napříč celým textem nazírány jako strategické narativy, tedy dokumenty nikoliv objektivní ale coby nosiče politického poselství či strategického záměru.³ Úkolem první části je ukázat, kolik pozornosti bylo v oficiálních dokumentech NATO Rusku věnováno, jak se proměnila diskurzivní pozice Ruské federace napříč dokumenty v průběhu let a jaké politiky NATO ve vztahu k Rusku navrhuje. Je logické, že v průběhu let se postoj NATO vůči Ruské federaci měnil a úkolem této části studie je právě ilustrovat charakter a dynamiku postupné změny přístupu NATO k Ruské federaci od vzniku novodobého ruského státu do konce kalendářního roku 2016.

Druhým cílem textu je porovnat strategické narativy vytvářené NATO s verzí, prezentovanou odbornou akademickou literaturou. Ta má z podstaty svého charakteru

³ Strategické narativy slouží jako nosiče informací, které jsou z podstaty věci tendenční a předkládají publiku pečlivě vybraný obraz reality (Schmitt 2018). Aktéři využívají strategické narativy k dosažení a legitimizaci vlastních politických cílů. Užitá teorie strategických narativů je důkladněji rozpracována v samostatné kapitole níže.

zohledňovat narativy obou stran, usiluje o nestrannost a důslednou analýzu. Jakkoliv je i akademická literatura součástí širokého diskurzu, v rámci kterého jsou vztahy NATO-Rusko diskutovány a nelze ji považovat za zcela nestrannou, měly by závěry z odborné literatury přinést *objektivnější* verzi vztahů NATO-Rusko než je ta prezentovaná oficiálními dokumenty NATO, které mají spíše charakter politických prohlášení a tedy strategických narativů. Akademická literatura je tak z dostupných typů materiálů nejvhodnější k interpretaci strategického narativu Severoatlantické aliance. Na základě komparace by mělo být možné ilustrovat, jaká témata NATO strategicky využívá či nezmiňuje. Zároveň by mělo být možné sledovat aliancí představovaná politická řešení, úspěšnost jejich implementace a vliv politické praxe NATO na vztahy Aliance s Ruskou federací. Ruští politici představitelé často NATO obviňují z postranních úmyslů a tvrdí, že alianční politická vyjádření jsou velmi vzdálená skutečnosti. Komparace narativu NATO s reáliemi zachycenými odbornou literaturou by měla pomoci potvrdit či vyvrátit některé takové proklamace.

Text si tedy klade za cíl zodpovědět dvě výzkumné otázky: (1) Jakým způsobem se vyvíjelo diskurzivní postavení Ruska a z něho vyplývající narativ o vztazích NATO-Rusko napříč dokumenty? (2) Liší se strategický narativ NATO od politické praxe Aliance?

Interakcí NATO a Ruska se zabývá široké spektrum studií (Moore a Coletta 2017; Kulesa 2016; Kühn 2016). Vztahy a konfrontací NATO-Rusko od anexe Krymu a událostí na východní Ukrajině se také zabývá široké spektrum textů (Sloan 2017: 246–247; Karaganov a Suslov 2018; Legvold 2016). Historií a současností vztahu NATO-Rusko se zabývá například Angela Stent (2019), Gerard Toal (2016) a řada dalších publikací (Shlapak a Johnson 2016; Kubiak 2019). Autorů a publikací, zabývajících se vztahy NATO-Rusko je v akademickém prostředí mnoho. Existuje tedy dostatečně dostatečné spektrum zdrojů a pohledů, které umožní konfrontovat strategický narativ NATO s odborným výkladem důležitých milníků vztahů NATO-Rusko.

Vztah mezi alianční interpretací vztahů NATO-Rusko a empiricky prokazatelnou politickou praxí dle mého soudu ještě dostatečně zpracován není. Podrobná a empiricky rigorózní analýza oficiálních textů NATO prohloubí porozumění o vývoji politické praxe NATO ve vztahu k Ruské federaci.

Dokumenty NATO v první části jsou zpracovány induktivním způsobem pomocí CAQDAS.⁴ Studie pokrývá 38 dokumentů z let 1991 až 2016⁵. Dokumenty byly sesbírány z internetové knihovny NATO, přičemž byly vybrány texty, které sama Aliance označuje za *klíčové*. Jedná se o všechny texty z oddílu: Základní texty NATO, sekce III. Key policy

⁴ Computer-Assisted Qualitative Data Analysis Software, v případě této studie se jedná o MAXQDA.

⁵ Data byla sbírána v průběhu roku 2017 a rok 2016 byl posledním ukončeným rokem. Prosinec 2016 byl tedy určen jako poslední měsíc sběru dat. Od prosince 2016 je politika NATO vůči Rusku nezměněna (srov. NATO 2019; Stoltenberg 2019: 20).

documents. Z podsekce II.E (Relationship with 3rd states) zmíněného oddílu, byly dále sebrány dokumenty, ošetřující vztahy NATO a Ruské federace.⁶ NATO vydalo ve sledovaném období stovky dokumentů. Předpokládám, že volba dokumentů, které samo NATO považuje za klíčové, umožní adekvátně sledovat vyvíjející se narativ NATO o Ruské federaci a vzájemném vztahu obou aktérů. Druhá část je posléze založena na odborné literatuře a vyhýbá se zdrojům, které mají z podstaty politický či politizující charakter, jako jsou kupříkladu policy papers nebo policy briefs.

Článek je rozčleněn do tří kapitol. V první části bude stručně představena užitá teorie strategických narativů. Druhá kapitola se věnuje metodologii i analýze klíčových dokumentů NATO. Poslední z částí je věnována komparaci narativu NATO se závěry odborné literatury.

2. Teoretická východiska: Dokumenty NATO jako strategické narativy

Dokumenty NATO jsou pro potřeby studie nazírány jako jedno z mnoha médií, jejichž prostřednictvím šíří Severoatlantická aliance vlastní interpretaci fungování mezinárodních záležitostí, včetně interakce NATO s Ruskem. Oficiální vyjádření jsou zpracována v souladu s teorií strategických narativů. Dle autorů zmíněné teorie je strategický narativ „nástroj, určený k zisku vlivu nebo schopnosti měnit diskurzivní prostředí, a to za účelem ovlivnit či změnit chování jiných aktérů“ (Miskimmon, O’Loughlin a Roselle 2013: 2).

Strategické narativy jsou příběhy, vytvářené cíleně politickými aktéry. Ti jejich prostřednictvím představují, jaký svět je či jaký by mohl být, následovali-li by ostatní *nastíněný plán*, navrhovaný tvůrcem narativu.⁷ Narativy jsou užívány k racionalizaci a legitimizaci chování, potřebného pro dosažení cílů a naplnění slibované vize (Irvin a Erickson 2017: 130). Analýza narativů je tudíž užitečná pro identifikaci témat, problému a vzorců chování, která producenti narativů považují za (ne)důležitá (Miskimmon, O’Loughlin a Roselle 2016: 341).

Definice strategického narativu existuje několik. Často užívaná je Szostekové (2017) definice: „(narativ) definuje, kdo jsme a jaký řád chceme vytvářet. Může být strategický,

⁶ Viz <https://www.nato.int/cps/en/natohq/57772.htm>

⁷ Teorie strategických narativů je podobná přístupu tzv. *diskurzivních koalic*, užívaném například Cadierem (2019). Cadier na příkladu Východního partnerství EU (EaP) ukazuje, jakým způsobem geopolitizace potenciálního prohloubení interakce EU-Rusko omezila schopnost EU navázat kvalitativně lepší vztahy s Ruskou federací. Diskurzivní podnikatelé dle Cadiera zformovali diskurzivní koalice, označují posílení vztahů s Ruskem za problematické, nebezpečné a nakonec se jim podařilo přerámovat Ruskou federaci z pozice potenciálního partnera na geopolitickou hrozbu. Úspěšná změna diskurzivního postavení Ruské federace na půdě EU výrazně snížila ochotu států EU kooperovat s Ruskem skrz mechanismu EaP (Cadier 2019: 71–99).

nese-li politické zájmy svého producenta. Posléze může představovat politické cíle a způsoby jejich dosažení“ (Szostek 2017: 572; Szostek 2016: 103).

Strategické narativy tudíž prezentují pouze pečlivě vybrané aspekty problémů, varují před nechtěnými důsledky a zdůrazňují požadované výsledky. Potenciálně škodlivé informace a rušivé elementy strategicky vynechávají. Bal (1988) definuje tuto dynamiku jako „vytváření struktur pozornosti a nepozornosti, kterou producenti narativu vytvářejí požadovanou interpretaci reality“ (Bal 1988 cit. dle Antoniadis, Miskimmon a O’Loughlin 2010: 4).

Narativní producenti musejí příběhy vytvářet s ohledem na názory, nálady, stereotypy a porozumění publika, jemuž jsou určeny (Hinck, Kluver a Cooley 2018: 23). Narativy jsou běžně tendenční a často různými způsoby přetváří obraz reality k vlastnímu prospěchu (Pamment 2014: 50). Jsou také běžně redukcionistické a velmi zjednodušující (Hanska 2016: 323). Narativy jsou vytvářeny pro různá publika a výběr obecnstva výrazně ovlivňuje jazyk, média a sociokulturní rámování předkládaných příběhů (Hinck, Cluver a Cooley 2018: 24).

Producenti využívají narativy k legitimizaci, racionalizaci a zisku sociálního povolení ke kýženým politickým krokům (Irvin-Erickson 2017: 130). Mohou být také užívány k delegitimizaci chování a politik jiných aktérů (Szostek 2016: 573; Lams 2018: 8–10). V neposlední řadě usilují o změnu chování ostatních, jako kupříkladu změnu politiky nebo následování nastíněných (a kýžených) vzorců chování (Falk 2014: 248).

Výzkumník by se spíše než na kauzální vztah mezi politikou a narativem měl zaměřit na rozdíl či shodu mezi politickou debatou (interpretacemi provázejícími tvorbu politik) a politickou praxí, tj. politikami, které jsou uvedeny do praxe (Hansen 2006: 27–29). Teorie strategických narativů totiž kauzální vztah mezi tvorbou politiky a narativu nijak blíže nespecifikuje.

3. CAQDAS klíčových dokumentů NATO

3.1. Metodologie

Poté, co byl vytvořen korpus z elektronické knihovny NATO, byly všechny dokumenty převedeny do formátu .doc v původním formátování. Celý dataset je případně k dispozici na vyžádání. K provedení CAQDAS byl využit software MAXQDA.⁸ Před podrobným popisem metodologie budou krátce představeny technické aspekty kódování a charakter vybraných textů.

⁸ Computer Assisted Qualitative Data Analysis (Hájek 2014). První kódování bylo zpracováno dle Stulíkova a Krčálova (2019) vzorce kódování v textu, věnovanému analýze instrumentálního využití migrace v politickém diskurzu českých parlamentních stran (Stulík a Krčál 2019: 4).

3.2. Dataset

Korpus byl vytvořen z 38 dokumentů, dostupných v sekci *Klíčové dokumenty* elektronické knihovny NATO. Jedná se o tři různé typy dokumentů. V první řadě se jedná o strategické koncepty NATO z let 1991, 1999 a 2010. Druhý typ tvoří dokumenty zvláště věnované vztahům NATO-Rusko (dále budou popisovány jako dedikované dokumenty). Jedná se konkrétně o: *Founding Act on Mutual Relations, Cooperation and Security between NATO and the Russian Federation* z roku 1997, *NATO-Russia Relations: A new Quality* (2002) a *NATO-Russia Action Plan on Terrorism* z roku 2004. Poslední skupinu textů tvoří závěrečná komuniké a finální vyjádření summitů NATO z let 1991 až 2016. Závěrečná vyjádření ze summitů jsou aliancí využívána ke komunikování současného postoje NATO ke světovému a vnitro-aliančnímu dění. Zároveň jsou využívány k aktualizaci či oficiální reformulaci strategických konceptů.

3.2.1. První čtení

V průběhu prvního čtení byly kódovány uzavřené argumentační rámce s výskytem lemmat klíčového slova *Russia* nebo *Soviet*. Posléze bylo provedeno kontrolní kódování sledující výskyt lemmatu *-russ-*. Na základě prvního čtení je zjevné, že uzavřené argumentační rámce v případě analyzovaných textů odpovídají jednomu odstavci. Z prvního čtení a kódování vzešla data, na jejichž základě je možné taktéž sledovat změny počtu klíčových slov v čase a tím ilustrovat měnící se diskurzivní pozici či míru zájmu, signifikovanou kolísáním počtu zmínek Ruska napříč dokumenty.

3.2.2. Druhé čtení

Druhé čtení probíhalo již pouze na vzorku uzavřených argumentačních rámců, pocházejících z prvního čtení. Úkolem druhého čtení bylo induktivním způsobem identifikovat opakující se vzorce reprezentací Ruska v dokumentech NATO. Z induktivní analýzy vyplývá, že texty referují o Rusku dvěma způsoby, a to na základě lingvistické stavby vět. První skupinu vyjádření označuji jako *Rusko a ruské charakteristiky*. Zmíněná kategorie obsahuje všechny odstavce, v nichž text popisuje Rusko či ruské chování. Lingvisticky se jedná jen o ty uzavřené argumentační rámce, v nichž je Rusko zjevným podmětem. Příkladem budiž například následující formulace:

„Russia bears full responsibility for the serious deterioration of the human rights situation on the Crimean peninsula, in particular the discrimination against the Crimean Tatars and other members of local communities“ (NATO 2016).

Druhou kategorii nazývám *NATO o Rusku*. Jedná se o kódy popisující postoj, politiky a komentáře NATO směřované k Rusku. Opět se jedná o taková vyjádření, v nichž je NATO

podmětem a argumentační rámec obsahuje klíčové slovo, jako je tomu v následujícím případě:

„Consequently, we, the member states of the North Atlantic Treaty Organization are today opening a new page in our relations with Russian Federation, aimed at enhancing our ability to work together in areas of common interest and to stand together against common threats and risks to our security“ (NATO 2002).

Oba kódy jsou vzájemně exkluzivní a nepřekrývají se. Všechny argumentační rámce s výskytem klíčového slova byly okódovány. Data získaná z druhého čtení byla použita ve čtení následujícím.

3.2.3. Třetí čtení

Úkolem třetího čtení bylo induktivním způsobem identifikovat opakující se témata a vzorce vyjadřování. Na základě druhé čtení posléze sleduji změny rétoriky NATO ve vztahu k Ruské federaci od roku 1991 do 31. prosince 2016. V datasetu, zkoumajícím Rusko jakožto podmět vyjádření sleduji vývoj diskurzivního postavení Ruska v narativu NATO. Vyjádření tohoto typu lze v dokumentech shrnout do kategorie: *Jaké Rusko je*. Druhá část datasetu lze naopak vyjádřit následovně: *Jak NATO nazírá ruské chování; Jak NATO spolupracuje s Ruskem*.

3.3. Analýza narativů

3.3.1. První čtení: analýza míry pozornosti věnované Ruské federaci napříč dokumenty NATO

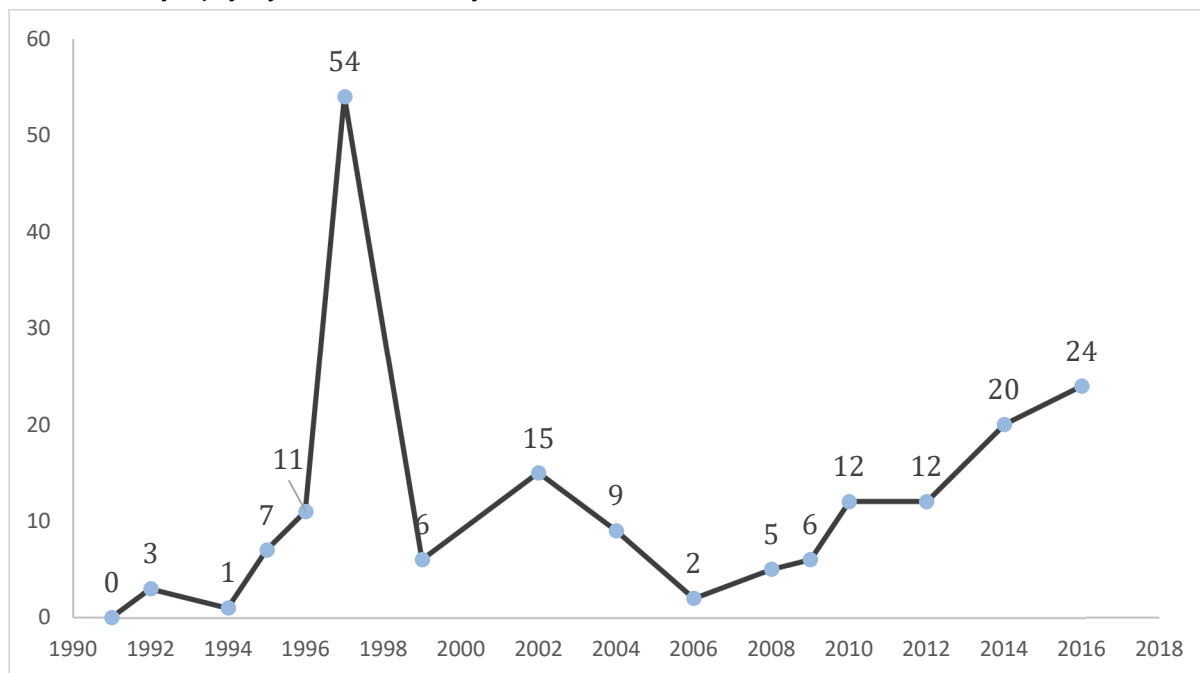
Míra pozornosti byla pro účely této studie měřena dvěma odlišnými způsoby. První měření sleduje součet všech slov v odstavcích (uzavřených argumentačních rámcích), obsahujících klíčové slovo. Korpus je celkem tvořen 149 662 slovy. Odstavce s lemmaty klíčových slov tvoří 12 % počtu (18 212 slov).

Pro kontrolu a zvýšení vypovídací hodnoty bylo provedeno ještě druhé měření. Jak již bylo řečeno v metodologické části, všechny dokumenty NATO jsou formátovány do odstavců, které reprezentují jeden uzavřený argumentační rámec. Z toho důvodu byl přepočítán počet odstavců alespoň s jedním výskytem lemmatu klíčových slov. Celkově je korpus tvořen 1783 odstavci a 187 z nich obsahuje klíčové slovo (121 po vyřazení dedikovaných dokumentů, které z podstaty jejich zaměření míru výskytu zvyšují). Ruskou federací se zabývá 10,5 % všech odstavců (7 % bez dedikovaných dokumentů). Desetina všech zkoumaných odstavců se tedy nějakým způsobem týká Ruska či Sovětského svazu.

Na grafu níže (obrázek 1) je možné sledovat vývoj počtu výskytu klíčového slova napříč časem. Výkyvy grafu dobře ilustrují skokový nárůst počtu referencí, signifikovaný podpisem dedikovaných dokumentů v letech 1997 a 2002. Dále lze sledovat výraznější

nárůst v roce 2008, který časově odpovídá Rusko-gruzínské válce a ruské odpovědi na gruzínský útok na Abcházii a Jižní Osetii. Po roce 2008 sledujeme postupný nárůst počtu výskytu lemmat slova Rusko, jejichž počet začíná výrazněji narůstat v roce 2012 a postupně narůstá až do konce roku 2016. Obsahem jednotlivých referencí se zabývá následující kapitola.

Obrázek 1. Vývoj výskytu lemmat klíčových slov v dokumentech NATO

Zdroj: autor.

3.3.2. Druhé čtení

Reference NATO o Ruské federaci byly na základě induktivního kódování rozřazeny na základě lingvistických charakteristik do dvou skupin. Jedná se o kategorie *Jaké Rusko je a NATO o Rusku*. První kategorii tvoří zhruba 11 % vyjádření, kategorií druhou 89 %.

3.3.3. Třetí čtení

První kategorie: Jaké Rusko je

Přestože reference, v nichž je Rusko lingvistickým podmětem tvoří pouze menší část textu, je možné na datasetu sledovat opakující se vzorce vyjadřování. Od roku 1991 do roku 2004 dokumenty NATO zmiňují Rusko pouze v pozitivním světle. Mezi lety 2004 a 2008 texty zmiňují Ruskou federaci v pozitivním, ale častěji spíše neutrálním světle.

Do roku 2004 je Ruská federace popisována jako „důležitý partner pro evropské bezpečnostní uspořádání“, „státem aktivně zmenšujícím se zbrojní capacity“ či „aktivní účastník misí NATO a OBSE“ (NATO 1994, 1997b, 1999c, 1999, 2002). Rusko bylo tudíž

vykreslováno jako demokratizující a reformující se stát a klíčový člen nově vznikajícího evropského bezpečnostního řádu. Dokumenty nezmiňují žádnou ruskou kritiku různých aspektů vztahů NATO-Rusko, přestože z historických dat vyplývá, že Rusko se vůči interakci s aliancí kriticky vyjadřovalo.

Mezi lety 2004 a 2014 dokumenty NATO o Ruské federaci kombinují jak pozitivní, tak neutrální a kritická vyjádření. Rusko je popisováno stále jako „klíčová část evropské bezpečnostní architektury“, ale zároveň také „nedodrží své závazky, především režim konvenčních sil v Evropě, garantovaný smlouvou OBSE“ (NATO 2010, 2012c). Texty také zmiňují opakovanou ruskou kritiku plánovaného balistického štítu NATO (NATO 2008).

Více než polovina vyjádření z kategorie *Jaké Rusko je* pochází z období od roku 2014 do posledního prosince 2016. Po anexi Krymu došlo k výrazné proměně rétoriky textů o Ruské federaci. Dokumenty vykreslují Rusko velmi negativně a jsou k němu výrazně kritické (NATO 2014, 2016). Po anexi Krymu převládají v textech dva vzorce referencí.

V první řadě je Rusko popisováno jako *agresivní aktér*; destabilizuje nejen Ukrajinu, ale celou Evropu; nelegitimním chováním podporuje nestabilitu a údajně participuje i na samotném konfliktu. Rusko dále výrazně manifestuje svou vojenskou sílu a vyhrožuje vojenským konfliktem a cvičí v obrovských cvičeních, které mají otevřeně agresivní scénáře (NATO 2014, 2016).

V řadě druhé je Rusku vyčítáno *porušování mezinárodního práva*. Dokumenty NATO opakovaně poukazují na ruskou kreativní interpretaci mezinárodního práva či jeho přímé porušování. Rusko údajně ignoruje a porušuje své závazky v OBSE, především pak režim CFE, Vídeňský dokument a smlouvu Open Skies. Rusko jedná nelegitimně a ilegálně. Rusko nejen porušuje mezinárodní právo, ale také porušuje všechna vzájemná neformální ujednání (NATO 2014, 2016).

Druhá kategorie: NATO o Rusku

Obsahově se vyjádření, v nichž NATO vystupuje jako původce děje, nejsou příliš odlišná. Na základě obsahových podobností dělím reference do dvou skupin, nazvaných, *Co Rusko dělá* a *Spolupráce NATO s Ruskem*. Z analýzy je patrné, že vyjádření vykazují stejné časové a tematické změny diskurzivní pozice Ruska jako tomu bylo v předchozím případě.

Co Rusko dělá

Od roku 1991 do roku 2004 texty NATO o Rusku referují jako o *speciálním partnerovi* a Aliance nikdy nekritizuje ruské vedení domácí či zahraniční politiky. Naopak NATO opakovaně kvituje ruskou demokratizaci a pokračující demilitarizaci (NATO 1999). Texty také pozitivně komentují zapojení Ruska v peacekeepingových operacích v Bosně (NATO 1997).

Od roku 2004 se napříč texty objevují první kritické poznámky. NATO kritizuje nedostatečné plnění závazků Ruska, a to především povinností plynoucích s členstvím v OBSE. Aliance kritizovala asymetrii mezi vlastním a ruským plněním smluvního režimu CFE. Po roce 2004 dokumenty NATO opakovaně zdůrazňují, že žádná z aktivit Aliance není pro Rusko hrozbou a Rusko nemá důvod cítit se v nebezpečí (NATO 2004). Významná změna rétoriky NATO přichází po rusko-gruzínské válce, v jejímž důsledku byla přerušena téměř veškerá interakce obou aktérů na bezmála jeden rok. Dokumenty z let 2010 až 2014 se vracejí k neutrálnímu a lehce kritickému způsobu vyjadřování o Ruské federaci. NATO opět poukazuje na neplnění smlouvy CFE pod záštitou OBSE, dále tvrdí, že akce Aliance nejsou pro Rusko hrozbou a nově NATO kritizuje ruskou přítomnost v Abcházii a Jižní Osetii (NATO 2010, 2012).

Po anexi Krymu se dramaticky mění způsob vyjadřování NATO. Texty o Rusku referují pouze kriticky a negativně. Aliance opakovaně odsuzuje ruskou agresi vůči Krymu a východní Ukrajině (NATO 2014). Dále pak NATO kritizuje ruské porušování mezinárodního práva a vzájemných dohod. Aliance proklamuje, že bude nadále dodržovat uzavřené dohody a bude otevřena dialogu, ale jen za předpokladu, že Rusko drasticky změní své chování (NATO 2014, 2016).

NATO spolupracuje s Ruskem

Spolupráce NATO s Ruskem byla přerušena v návaznosti na ruskou anexi Krymu (NATO 2014). Proto se v datasetu žádné zmínky o probíhající spolupráci po tomto datu nevyskytují.

Mezi lety 1991 a 2004 referují dokumenty NATO velmi pozitivně o potenciálních možnostech vzájemné kooperace. Dedikované dokumenty z let 1997 a 2002 pozitivně hodnotí ruský vstup do programu NATO Partnership for Peace a spolupráci obou aktérů v Bosně a Hercegovině (NATO 1997, 2002). Všechny dokumenty ze stejného časového období zmiňují široké spektrum možností kooperace jako například: *budování důvěry; podporu dialogu; vylepšení, posílení bilaterálních a multilaterálních kooperačních mechanismů OBSE a Rady NATO-Rusko, zvláště na bázi Vídeňského dokumentu, smlouvy CFE a smlouvy Open Skies* (NATO 1997, 1999, 2002, 2004). Žádný z nededikovaných dokumentů však nepředstavuje konkrétní nástroje dosažení zmíněných cílů.

Vztahy NATO-Rusko byly symbolicky posíleny podpisem dvou dedikovaných dokumentů. Po podpisu prvního z nich v roce 1997 byla vytvořena Stálá společná rada, která byla v roce 2002 nahrazena posílenou a reformovanou Radou NATO-Rusko (NATO 1997, 2002). Obě rady jsou ze strany NATO dle sekundárních zdrojů nahlíženy jako dostatečná garance zvláštního statusu Ruska a jeho prominentní pozice mezi partnery Aliance. Texty vydané po anexi Krymu proklamují, že Rusko anexí Krymu zahodilo léta budování spolupráce a Rada NATO-Rusko dle Aliance nikdy nenaplnila svůj potenciál

(NATO 2014).⁹ Poslední dedikovaný dokument, podepsaný mezi NATO a Ruskou federací je NATO-Russia Action Plan on Terrorism z roku 2004 (NATO 2004). Od roku 2004 se nepodařilo vyjednat a dokončit žádný zvláštní program spolupráce, což poukazuje na trend sledovatelný z ostatních dokumentů, tj. že po roce 2004 se vzájemné vztahy začaly pomalu zhoršovat.

Po roce 2004 se začíná v textech objevovat sporadická nespokojenost Aliance s průběhem spolupráce, přičemž výrazná změna přišla po rusko-gruzínské válce v srpnu 2008 (NATO 2006, 2008). NATO a Rusko posléze obnovily spolupráci, ale došlo ke změně její podoby. Z formulací „možnosti spolupráce v širokém spektru záležitostí“ se stala „strategická kooperace ve vybraných oblastech“, což signifikuje daleko menší spektrum možností, což se projevilo i v politické praxi. Cíle spolupráce zůstaly stejné (NATO 2009, 2010). Od roku 2010 se diskurzivní pozice Ruska mění v podobném duchu jako v předchozích kapitolách. Krátce poté, co byla spolupráce formálně obnovena, je možné její pozorovat postupné zhoršování i na referencích v textech NATO, které zmiňují nedostatečnou kvalitu a kritizují sporadičnost realizovaných programů v praxi (NATO 2010, 2012).

Z provedené obsahové analýzy vyplývá, že diskurzivní pozice Ruska v narativu NATO měla v průběhu let od konce studené války tři různé formy. Mezi lety 1991 až 2004 bylo Rusko definováno – alespoň v rétorické rovině – jako klíčový partner, s nímž je potřeba široce spolupracovat na budování evropského bezpečnostního řádu. Od roku 2004 do srpna 2008 a posléze krátce mezi lety 2009–2014 bylo Rusko dle dokumentů důležitým, ale problematickým partnerem, s nímž je potřeba dále sektorově spolupracovat, ale především je potřeba přimět jej změnit chování, které NATO popisuje jako nevhodné či neudržitelné. Od anexy Krymu v březnu 2014 je Ruská federace nazývána agresorem, porušujícím mezinárodní právo a jakákoliv spolupráce je ze strany Aliance podmíněna radikální změnou ruského chování (NATO 2014, 2016).

⁹ V konverzaci s ruskými diplomaty a zahraničně-politickými experty v Moskvě (únor 2019) byla vznesena podobná námitka i z ruské strany. „Naši (Ruští) diplomaté nikdy nepochopili, jak mohou skutečně ovlivnit agendu NATO. Vnímali Radu Rusko-NATO (*pozn. v ruštině se orgán nazývá Rada Rusko-NATO*) jako mechanismus, jehož prostřednictvím nám NATO říká, co bude dělat a Rusko se s tím muselo smířit. Ruští diplomaté nikdy necítili možnost rozhodnutí NATO nějakým způsobem ovlivnit. Chtěli blokovat agendu, která byla v rozporu s ruskými zájmy, ale nikdy jim tak nebylo umožněno a tím pádem nemohli naplnit svůj potenciál. Nemohli nijak ovlivnit jednání NATO či s aliancí vyjednat lepší a pro Rusko přijatelnější dohodu. Měli vyjednávat a hledat společný zájem. Nakonec však vždy skončili u toho, že chtěli pouze vetovat politiky NATO, které vnímali jako hrozbu ruským zájmům, což jim nebylo umožněno, a proto není Rada Rusko-NATO vnímána jako skutečné diplomatické fórum“ (rozhovor s bývalým ruským diplomatem, Moskva 2019). Problematickou povahu diplomatických vztahů NATO-Rusko na půdě NRC skvěle zachycuje Pouliot (2010).

Od narativu k politické praxi: komparace narativu NATO se závěry odborné literatury

Z obsahové analýzy vyplynulo, že v dokumentech NATO zaujímá Rusko tři odlišné diskurzivní pozice ve třech různých obdobích. Tomu odpovídají také změny strategických narativů. Teorie strategických narativů předpokládá, že aktér (v tomto případě NATO) prezentuje cíleně upravený a tendenční obraz reality, a to s cílem napomoci dosažení vlastních politických cílů. Strategický narativ je tak součástí politického úsilí a jedním z nástrojů dosažení strategických cílů, spíše než popisem reality. Úkolem následující části je konfrontovat oficiální dokumenty NATO, chápané jak strategický narativ vytvářený touto organizací, se závěry odborné literatury zabývající se vztahy NATO-Rusko, která, přes problémy s dosažením nestrannosti v akademické práci, není svým charakterem strategickým narativem a měla by aspirovat na nestranný popis a informovanou analýzu problematiky. Následující kapitola je rozdělena do stejných časových období, vyplývajících z obsahové analýzy klíčových dokumentů.

Na konci každé z dílčích částí této kapitoly je umístěna přehledová tabulka, jejímž úkolem je seznámit čtenáře s interpretací milníků vztahů NATO-Rusko optikou odborné literatury. Tabulka ilustruje události z historie interakce NATO-Rusko, sleduje jejich výskyt či absenci v narativu NATO a v případě, že se v narativu vyskytují, hodnotí, zda je alianční verze událostí v souladu či rozporu se závěry vědeckého bádání. Vybrané příklady odlišných interpretací událostí jsou nadále taktéž blíže rozpracovány.

Závěry odborné literatury se od narativu NATO mezi lety 1991–2014, tj. v prvních dvou *narativních* obdobích výrazně odlišují. Nejvýraznější rozkol mezi verzí NATO a verzí prezentovanou akademickou obcí je patrný mezi lety 1991–2004. Dokumenty NATO zde představují zjevně idealizovaný obraz spolupráce na ose NATO-Rusko. Klíčové texty devadesátých let cíleně vypouštějí spory mezi aliancí a Ruskou federací a také nezmiňují ruské námitky k podobě vzájemné interakce. Důvodem mohla být snaha členských států neantagonizovat Rusko, o níž hovoří odborná literatura (Hendricskon 2005: 4; Frantzen 2005: 67). Potenciálně škodlivé či negativní epizody vzájemných vztahů jsou proto v narativu upozaděny, zatímco pozitivní zkušenosti a malé úspěchy jsou výrazně nadhodnocovány.

Obsahová analýza prokázala, že mezi lety 2004–2014 byly alianční texty vůči Rusku o něco kritičtější. V celkovém měřítku se však kritika zaměřuje na omezené spektrum témat (viz předchozí kapitola) a množství dalších problémů a sporů nechávají oficiální zdroje bez komentáře. Od roku 2014 se rozdíl mezi narativem a výkladem odborné literatury smazává a dokumenty NATO i odborné publikace referují o konfliktních vztazích NATO a Ruské federace o poznání obdobněji. S diskurzivním posunem Ruska do pozice oponenta se změnily i cíle strategického narativu, které volají po reformě a adaptaci NATO na novou (či nově přiznanou) hrozbu, legitimizují zvýšení obranyschopnosti Aliance a požadují radikální změnu ruské politiky.

1991–2004

V prvním období od roku 1991 do roku 2004 je v narativu NATO Rusko nahlíženo jako důležitý a klíčový partner v evropském bezpečnostním uspořádání. Alianční dokumenty vyzdvihují ruskou participaci na řešení konfliktu v Jugoslávii a pozitivně vykreslují ruské působení v OBSE. Rusko je též chváleno za postupující vnitrostátní reformu a demokratizaci. Programy vzájemné spolupráce jsou ze strany NATO popisovány pouze v pozitivním světle. V obecné rovině z dokumentů vyplývá, že interakce Ruské federace a NATO mezi lety 1991 a 2004 probíhala bez obtíží, zájmy obou aktérů byly údajně obdobné a Severoatlantická aliance byla spokojena s vnitropolitickým i zahraničněpolitickým směřováním Ruska po rozpadu Sovětského svazu.

Závěry odborné literatury nabízí poněkud odlišnou interpretaci událostí ze stejného období. Z historických dat vyplývá, že některé členské státy NATO nehodnotily vývoj post-sovětského Ruska pozitivně a obávaly se, že by se Ruská federace mohla stát nepřátelskou vůči státům NATO (Frantzen 2005: 67). Literatura odlišně referuje také o institucích vytvářených mezi Ruskou federací a NATO. V narativu NATO je program Partnerství pro mír (dále jen Pfp) vykreslován jako pozitivní, oboustranně prospěšný a oboustranně přijímaný. Z literatury však vyplývá, že proces vyjednávání a přijetí programu rozhodně neprobíhal bez problémů, spíše naopak. Ruská federace měla vůči působení v programu mnoho námitek a rozhodně nebyla s vlastní pozicí spokojena. Přijetí programu Pfp ze strany Ruské federace bylo ruskou stranou nazíráno jako způsob zastavení či zpomalení rozšíření NATO o státy bývalé Varšavské smlouvy (Marten 2018: 150–151; Baker 2002: 101). Do procesu ratifikace Pfp výrazně zasáhla první etapa války v Jugoslávii. Ruská federace kvůli neshodám ohledně Bosny a námitkám k celému programu odkládala ratifikaci smlouvy o přistoupení k Pfp. Z literatury vyplývá, že po úspěšném hlasování na půdě Státní dumy nebylo Rusko s konečným výsledkem spokojené (Adomeit 2007: 7).

Dopad války v Jugoslávii na vzájemné vztahy Ruska a Severoatlantické aliance je v narativu NATO taktéž vykreslován velmi odlišně než v odborné literatuře. Dokumenty NATO pozitivně hodnotí ruskou participaci na peacekeepingové operaci a v pozdějších letech zmiňují pozitivní zkušenost spolupráce ozbrojených sil NATO-Rusko. Dokumenty naopak nezmiňují diplomatické roztržky mezi NATO a Ruskem kvůli dění v Bosně a Hercegovině či Kosovu, nezmiňují složitý status ruských ozbrojených sil v hierarchii mírové mise a vypouštějí incident na letišti v kosovské Prištině v pozdější fázi války v Jugoslávii (viz Tabulka 1).

Tabulka 1. Časová osa vztahů NATO-Rusko (1991–2004)

Rok	<i>Milníky ve vztahu NATO-Rusko dle výskytu v odborné literatuře</i>	Výskyt v oficiálních dokumentech	Shoda oficiální verze s odbornou literaturou
1990	Údajný „slib“ NATO o nešíření na východ výměnou za sjednocení Německa a jeho členství v NATO (Sauer 2017: 87; Goldgeier 2016)	NE	
1991	Prosinec – vytvoření mechanismu NACC [North Atlantic Cooperation Council] (Hendricson 2005: 3; McFarlane 2001: 288; Vershbow 2019: 425) Obavy z rozpadu ruského státu v NATO (Marten 2017: 10)	ANO NE	ANO
1992	Prosinec – Kozyrev varuje před šířením NATO (Sakwa 2017: 22) Prosinec – Kozyrev tvrdí, že NATO není hrozbou (Adomeit 2007: 6) Rétoricky odmítnuta obava z opětovného vzniku nepřátelského Ruska, v rovině policy se neprojevila (Frantzen 2005: 67)	NE NE ANO	ANO
1993	Primakovova zpráva pro SVR-NATO je Rusku hrozbou (Stent 2019: 107; Adomeit 2007: 6) Říjen – bilaterální jednání USA a Ruska kvůli PfP (Goldgeier 2016)	NE NE	
1994	První diplomatická krize NATO – Rusko kvůli debatám o rozšíření (Sauer 2017: 86) vytvoření Partnership for Peace (Hendricson 2005: 3, McFarlane 2001: 288) druhý diplomatický spor kvůli konfliktu na Balkáně (Adomeit 2007: 7) Jelcin varuje před šířením NATO (Sakwa 2017: 22) NATO vynucuje mír na Balkáně (Marten 2017: 11) dílčí úspěchy spolupráce NATO – Rusko v mírovém procesu na Balkáně (McFarlane 2001: 288)	NE ANO NE NE ANO ANO	ANO ANO ANO NE
1995	Vydání studie o rozšíření NATO (Vershbow 2019: 432) Květen – Rusko ratifikuje PfP a Jelcin varuje před potenciálním vstupem Pobaltí do NATO (Vershbow 2019: 435) Jelcin hovoří o genocidě Srbů (Adomeit 2007: 7) Velká Británie odstraňuje ze strategických dokumentů povstání Ruska jako hrozbu (Frantzen 2005: 67)	ANO ANO NE NE	NE
1996	Ruští peacekeepeři vstupují do Bosny společně s NATO (Hendricson 2005: 4; Adomeit 2007: 7) Clinton oznamuje plán rozšíření NATO (Hendricson 2005: 4) Rok debat o rozšíření NATO (Vershbow 2019: 435) Jednání o Founding Act a konceptu „Tří Ne“ na ose NATO-Rusko (Vershbow 2019: 435) Dánsko doporučilo NATO neantagonizovat Rusko rozšířením (Frantzen 2005: 135)	ANO NE NE ANO NE	NE NE
1997	Vznik Stále společné rady – Permanent Joint Council a podepsání Founding Act (Hendricson 2005: 4; McFarlane 2001: 289) Primakov se snažil získat dodatek k Founding Act o nepřijetí Pobaltí do NATO (Bilinsky 1999: 59)	ANO NE	ANO

	Clinton odmítá vynechat Pobaltí z budoucích rozšíření NATO (Vershbow 2019: 436)	NE	
1998	Rusko se staví do opozice proti potenciálnímu přijetí Pobaltí do NATO (Bilinsky 1999: 72) Kritika rozšíření NATO G. Kennana (Sakwa 2017: 73) Kanada odstraňuje ze strategických dokumentů povstání Ruska jako hrozbu (Frantzen 2005: 67)	NE NE NE	
1999	První rozšíření NATO (Hendricson 2005: 4; Vershbow 2019: 425) Zásah NATO v Kosovu (Sauer 2017: 87), vědomě obchází RB OSN, protože Rusko signalizovalo veto (Vershbow 2019: 437; Marten 2017: 11; Stent 2019: 115) Rusko suspenduje svou účast v PJC kvůli kosovské kampani NATO (Vershbow 2019: 437; Sakwa 2017: 84) Incident v Prištině (Oldberg 2010: 13) USA kvůli ruské akci v Čečensku odmítá ratifikaci adaptované smlouvy CFE (Marten 2017: 16)	ANO NE NE NE NE	NE
2000	Restart vztahů NATO – Rusko po nástupu Vladimira Putina do funkce prezidenta (Hendricson 2005: 5; McFarlane 2001: 290) Suspendováno Ruské členství v Radě Evropy (Oldberg 2010: 6) Foreign Commonwealth Office (UK) varuje před změnou ruské zahraniční politiky a rostoucím proti-NATO sentimentem ruských elit (House of Commons 2017: 10 ¹⁰)	ANO NE NE	ANO
2001	11. září 2001 – debaty o prohloubení vztahů NATO – Rusko v boji proti teroru (Hendricson 2005: 6; House of Commons 2009: 42) Rusko se zpožděním otevírá informační kancelář v Moskvě (McFarlane 2001: 290) Rusko kritizuje a varuje před druhým rozšířením NATO (McFarlane 2001: 291) Prosinec – USA oznamují plán odstoupení od ABM (Sakwa 2017: 92)	ANO NE NE NE	
2002	Obchodní embargo Ruska na Dánsko kvůli konferenci kritické k řešení čečenské otázky (Oldberg 2010: 18) Nové vztahy mezi NATO a Ruskem (Adomeit 2007: 11) USA opouští smluvní režim ABM (Sauer 2017: 87; Vershbow 2019: 439; Marten 2017: 14) Rusko neratifikuje START II a suspenduje kvůli ABM smlouvu CFE (Sauer 2017: 87) Putin: „členství Pobaltí v NATO lze tolerovat, nebude-li v regionu nasazena žádná vojenská technika NATO“ (Marten 2017: 11) Společné cvičení NATO a Ruska Bogorovsk (Adomeit 2007: 13)	NE ANO NE ANO NE NE	ANO NE
2003	Americká invaze do Iráku a následná kritika ze strany Ruska (Sauer 2017: 87; Vershbow 2019: 438; Marten 2017: 11; Sakwa 2019: 180) Posílení CSTO před 2. rozšířením NATO (Adomeit 2007: 20) Revoluce v Gruzii; v Rusku označována za tzv. barevnou revoluci (Sauer 2017: 87; Vershbow 2019: 440; Marten 2017: 11)	NE NE NE	

¹⁰ Doporučení expertního panelu (Alex Pravda, Roy Allison, Roderic Lyne a další) britské dolní komory.

	Rusko ukončuje svou účast v misi KFOR (Vershbow 2019: 438) Kritika Ruska ze strany USA kvůli aféře Jukos (Vershbow 2019: 440) Společné cvičení Search & Rescue mezi NATO a Ruskem (Adomeit 2007: 13)	NE NE NE	
2004	Druhé rozšíření NATO (Sauer 2017: 87; Vershbow 2019: 438) Revoluce na Ukrajině, v Rusku označována za tzv. barevnou revoluci (Sauer 2017: 87; Vershbow 2019: 440; Marten 2017: 11) Putin obviňuje „vnější vlivy“ z tragédie v Beslanu (Toal 2016: 91; Vershbow 2019: 440; Sakwa 2017: 112) Kritika mise Baltic Air Policyng (Adomeit 2007: 28) Rusko kritizuje rozšíření a považuje jej za porušení slibu o nešíření (Bilinsky 1999: 59)	NE NE NE NE NE NE	

Zdroj: autor.

2004–2014

Mezi lety 2004 a 2014 se Rusko v narativu NATO posunulo z pozice klíčového partnera do roviny partnera strategického, ale i problematického. V aliančních dokumentech se začínají objevovat kritické poznámky vůči ruské zahraniční politice. Oproti devadesátým letům se zvyšuje míra shody mezi tvrzeními odborné literatury a aliančních dokumentů, avšak stále existují záležitosti, které nejsou v oficiálních zdrojích zmíněny. Jedná se kupříkladu o Medveděvův návrh nové evropské bezpečnostní smlouvy, Medveděvovu hrozbu nasazení střel Iskander na území Kaliningradu, kyberútoky směřované na Estonsko či různé diplomatické roztržky.

Stejně jako v devadesátých letech lze i v druhém sledovaném období nalézt příklady odlišné interpretace totožných událostí. Dobrým ilustrativním příkladem je úsilí NATO budovat vlastní protiraketový štít a propojit jej s protiraketovým štítem Ruské federace. Mezi lety 2008–2010 se v narativu NATO objevují formulace o důležitosti budování protiraketového štítu v Evropě. A to i přes krizi vztahů NATO-Rusko kvůli Rusko-gruzínské válce v srpnu 2008 (NATO 2009). Dokumenty opakovaně vyzývají Rusko ke spolupráci při vytváření efektivní protiraketové obrany, nezmiňují však konkrétní kroky, krom jednoho společného protiraketového cvičení. V roce 2012 se objevuje v narativu NATO poznámka o jistém záseku v jednáních ohledně propojení ruského a aliančního protiraketového štítu, které je zároveň poslední zmínkou o společné obraně.

Otázka raketové obrany hrála dle literatury ve vztazích NATO-Rusko významnou roli již několik let předtím, než se objevila v oficiálním narativu. Ruská federace reagovala velmi citlivě na americké opuštění smlouvy ABM, oznámené Bushovou administrativou v prosinci roku 2001. Rusko se kvůli této skutečnosti stavělo skepticky proti všem protiraketovým iniciativám na území Evropy již od roku 2002. Problematickým se stal také americký plán na otevření radarové základny v Brdech a protiraketové základny v Polsku v roce 2007. Rusko dle různých autorů vnímalo americké plány jako oslabení ruské

obranyschopnosti a americkou snahu o získání jaderné dominance (Sakwa 2017; Coletta 2017: 202–203; Vershbow 2019: 441). Ve světle proběhlých událostí nebyla ruská administrativa příliš ochotná spolupracovat s USA a Severoatlantickou aliancí.

Po nástupu Obamovy administrativy a představení plánu resetu vztahů, se měla stát dohoda o společné protiraketové obraně vlajkovou lodí revitalizované spolupráce NATO-Rusko (Vershbow 2019: 441). Obamova administrativa opustila plán vybudování stálých základen v Polsku a České republice a nahradila je zbudováním mobilních základen v Polsku a Rumunsku. Kapacity zmíněných základen jsou menší, než předpokládal plán Bushovy administrativy, ale ruské obavy změna parametrů základen nezměnila. Ruští představitelé proto nadále kritizovali samotnou existenci základen (Sakwa 2017: 92; O'Hanlon 2017: 103–104). Rusko opakovaně zmiňuje že vytvořením základen utrpěla ruská obranyschopnost, garantovaná jadernou paritou s USA, utrpěla.

V době budování základen se otevřela jednání NATO a Ruska o společné raketové obraně Evropy. Defenziva měla být dle Aliance garantovaná propojenými systémy NATO a Ruské federace. Úkolem protiraketového štítu mělo být zajištění ochrany před hrozbou od „darebných“ států. Jednání byla od samého počátku v roce 2009 složitá a ztroskotávala opakovaně na diametrálně odlišných představách obou aktérů. Zatímco Rusko navrhovalo stažení amerických mobilních základen z Polska a Rumunska a jejich nahrazení ruskými kapacitami, NATO usilovalo o propojení aliančního a ruského raketového štítu. Oba aktéři považovali návrh protistrany z různých důvodů za nepřijatelný. Rusko nechtělo akceptovat alianční přístup do ruských defenzivních systémů a NATO nemohlo přenechat garanci vlastní bezpečnosti v rukách nečlenského státu (Vershbow 2019: 442). Jednáním se nikdy nepodařilo odlišné představy překonat. Neshody se začaly postupně zhoršovat a v roce 2011 prezident Medveděv pohrozil posílením ruských odpalovacích kapacit v Kaliningradu (Vershbow 2019: 441). Po nástupu Vladimira Putina do třetího funkčního období se neshody prohloubily ještě výrazněji a po anexi Krymu je otázka společné protiraketové obrany věcí minulosti (Sakwa 2017: 91–92; Coletta 2017: 202).

Alianční narativ je v případě programu balistické ochrany jasně zaměřený na dosažení vlastního politického cíle. NATO opakovaně zmiňuje ambiciózní plány propojení obou systémů, ale žádným způsobem neadresuje námítky protistrany nebo nepředstavuje jiný plán řešení. Narativ NATO taktéž nebere v potaz historii vzájemných vztahů a výrazněji neadresuje ruskou nejistotu způsobenou akcemi Bushovy administrativy. V roce 2012 je navíc z jazyka vyjádření patrné, že Aliance nemá zájem hledat alternativní řešení a dává Rusku možnost se buď přizpůsobit navrženým krokům NATO nebo nikoliv.

Tabulka 2. Časová osa vztahů NATO-Rusko (2004–2014)

Rok	<i>Milníky ve vztahu NATO-Rusko dle výskytu v odborné literatuře</i>	Výskyt v oficiálních dokumentech	Shoda oficiální verze s odbornou literaturou
2005	Vyrovnání hraničních sporů Ruska a členského státu NATO – Estonsko (Oldberg 2010: 10) Revoluce v Kyrgyzstánu, v Rusku označována za tzv. barevnou revoluci (Sauer 2017: 87; Vershbow 2019: 440)	NE NE	
2006	Přerušení dodávky plynu do Litvy kvůli sporu s Ruskem (Oldberg 2010: 20) Debaty o budování protiraketového štítu USA v Polsku (Marten 2017: 15–16) Ruští diplomaté na půdě NATO kritizují NATO Open Door policy především ve vztahu k Ukrajině (Pouliot 2010: 107) NRC zablokovaná kvůli diplomatům z Pobaltí, kteří těžko hledají s Ruskem shodu (Pouliot 2010: 110) Protesty proti přistání lodě NATO ve Feodosii a Janukovyč vyhlašuje Krym NATO-free zónou (Adomeit 2007: 28) Září – narušení dialogu NATO-Rusko kvůli špionážnímu skandálu agentů GRU (Adomeit 2007: 28) Tour NATO SG po Rusku se sérií přednášek (Adomeit 2007: 20) Rusko kritizuje další plány rozšíření NATO (Adomeit 2007: 33)	NE ANO NE NE NE NE NE ANO	NE NE
2007	Kontroverze a diplomatický spor ohledně památníku Rudé armády v Tallinu (Oldberg 2010: 13) Přerušení dodávky plynu do Estonska kvůli sporům s Ruskem (Oldberg 2010: 20) Kyberútok zaměřený na Estonsko (Sauer 2017: 88) Putinova řeč na Mnichovské bezpečnostní konferenci (Sauer 2017: 88; Toal 2016: 92; Sakwa 2017: 113) Rusko ve světle zhoršení vztahů NATO-Rusko zavádí vojenské patroly v pohraničí (Oldberg 2010: 13) Rusko hrozí suspendováním smlouvy INF kvůli americkému raketovému štítu (Marten 2017: 16) Putin ohlašuje ruské odstoupení od dodržování režimu CFE (Marten 2017: 16)	NE NE NE NE NE ANO ANO	 NE NE
2008	Duben–srpen: NRC se neschází ani jednou (Kulesa 2016: 4) Bukurešťský summit NATO a ruská kritika potenciálního vstupu Ukrajiny do NATO (Oldberg 2010: 13) NATO udělí MAP Ukrajině a Gruzii bez konzultace Ruska (Vershbow 2019: 441; Toal 2016: 94; Marten 2017: 11) Medveděv hrozí nasazením Iskanderů v Kaliningradu v reakci na plán USA budovat raketový štít v Polsku (Oldberg 2010: 15) Medveděvův návrh nové evropské bezpečnostní smlouvy (Oldberg 2010: 4; Sakwa 2017: 142) Rusko-gruzínská válka (Oldberg 2010: 13; Sauer 2017: 88)	NE NE ANO NE NE ANO	 NE ANO

	Členské státy NATO posílají lodě na podporu Gruzii, Rusko posílá lodě do Karibiku (Oldberg 2010: 14)	NE	
	Obama hovoří po svém zvolení o restartu spolupráce (Sakwa 2017: 113)	ANO	ANO
2009	Joe Biden na Mnichovské bezp. Konferenci zmiňuje možnost restartu vztahů (Sakwa 2017: 73)	NE	
	CSTO zakládá síly, jejichž úkolem je balancování vlivu NATO (Oldberg 2010: 8)	NE	
	Přerušení dodávek ruského plynu na Ukrajinu (Sauer 2017: 88)	NE	
	Reset vztahů US-Rusko (Vershbow 2019: 441)	ANO	ANO
	Obnovená spolupráce, ale pokračující vzájemné neshody – problémy ve spolupráci v Afghánistánu, kvůli ruské kritice amerického vměšování do Kyrgyzstánu (House of Commons 2009: 46)		
	Obnovení spolupráce až na 2. pokus, kvůli vypuknutí špionážního skandálu v Gruzii (House of Commons 2009: 43)		
	Putin pohrozil NATO zaměřením jaderných zbraní kvůli Ukrajině a MAP (House of Commons: 2009: 43)		
2010	Lisabonský summit NATO a poslední účast ruského prezidenta (Vershbow 2019: 441)	NE	
	Podepsána dohoda New START (Oldberg 2010: 8)	ANO	ANO
	Vyrovnání hraničních sporů Ruska a členského státu NATO-Norsko (Oldberg 2010: 10)	NE	
	Společná rétorika o spolupráci NATO-Rusko v raketové obraně (Marten 2017: 16)	ANO	NE
2011	Protesty na Blátivém náměstí v Moskvě, dle Ruska podporované Západem (Sauer 2017: 89)	NE	
	Počátek neúspěšných jednání o společné raketové obraně NATO – Rusko (Vershbow 2019: 441)	ANO	NE
	Rusko kritizuje NATO z obcházení mezinárodního práva a změny režimu v Libyi a snah o změnu režimu v Sýrii (Sakwa 2019: 180; Sakwa 2017: 113)	NE	
2012	Reforma ruského zbrojního programu (Defense Intelligence Agency 2017: 13)	NE	
	Odklon Ruska od zájmu kooperace s NATO a počátek politiky ruského zahraničně-politického neo-revizionismu (Sakwa 2017: 107)	NE	
2013	Konec neúspěšných jednání o společné raketové obraně NATO – Rusko (Vershbow 2019: 441)	NE	
	Ruská kritika amerických raketových základen v Polsku a Rumunsku (Vershbow 2019: 441)	NE	
	Kauza E. Snowdena a zrušení Obamovy schůzky s Putinem (Sakwa 2017: 142)	NE	

Zdroj: autor.

2014–2016

Po anexi Krymu se narativ NATO začíná výrazně shodovat se závěry odborné literatury. Ruská federace je popisována jako narušitel evropského bezpečnostního řádu, je viněna z porušování mezinárodního práva a destabilizace regionu. Jak narativ, tak literatura vnímají vztah NATO a Ruské federace jako konfliktní.

Narativ se od publikací odlišuje ve dvou bodech, a to v popisu příčin vzniku konfliktu a jeho potenciálním řešení. Dle narativu NATO konflikt vznikl v přímém důsledku ruské anexe Krymu a jedinou možností řešení je změna fundamentální změna ruské politiky.

Literatura příčiny konfliktu NATO-Rusko datuje a popisuje různě. Jedna z vlivných interpretací nazírá na konflikt na Ukrajině a následnou krizi vztahů NATO-Rusko jako úsilí Ruska zabránit vstupu Ukrajiny do NATO, jehož první etapou měl údajně být vstup Ukrajiny do Evropské unie (Sakwa 2017: 152–160; Mearsheimer 2014: 77–80). Krize vztahů NATO-Rusko byla dle těchto autorů způsobená dlouhodobou politikou Západu vůči státům bývalého východního bloku, která nebrala v potaz význam středovýchodní Evropy v ruském zahraničně-politickém myšlení (Mearsheimer 2014: 77). Názorové oponenti namítají, že NATO skutečně může nést díl viny za současnou krizi vzájemných vztahů, ale bylo to Rusko, jež evidentně porušilo mezinárodní právo a ať už přímo či nepřímo zasahovalo (a pravděpodobně stále zasahuje) do konfliktu na Ukrajině. Větší díl viny za zhoršení vztahů tudíž nesou ruské politické elity (Sloan 2017: 248–250). Oba myšlenkové proudy se však shodují na tom, že i přes odlišnost příčin je současná krize výsledkem dlouhodobějšího procesu a nevznikla v přímém důsledku anexe Krymu v březnu roku 2014.

Z odlišné percepce příčin krize vztahů NATO-Rusko vychází i rozkol v pohledu na možná řešení současné situace. Narativ NATO jasně tvrdí, že Rusko krizi způsobilo a jedině Rusko může změnou své politiky vztahy normalizovat. Literatura naopak tvrdí, že současná krize má řešení pouze přijmou-li obě strany část viny a dohodnou se na vytvoření oboustranně přijatelného bezpečnostního uspořádání. Je nutno dodat, že část autorů je vůči schopnosti aktérů vytvořit vzájemné porozumění a nalézt oboustranně přijatelné řešení skeptická (Sloan 2017: 250).

Tabulka 3. Časová osa vztahů NATO-Rusko (2014–2016)

Rok	Milníky ve vztahu NATO-Rusko dle výskytu v odborné literatuře	Výskyt v oficiálních dokumentech	Shoda oficiální verze s odbornou literaturou
2014	Anexe Krymu (Defense Intelligence Agency 2017: 13; Sauer 2017: 89; Marten 2017: 14) Sestřelení MH17 (Sauer 2017: 89)	ANO NE	ANO

	Militarizace arktického regionu s přetrvávající technokratickou spoluprací (Byers 2017: 385)	NE	
	Zvýšení počtu vojenských cvičení NATO i Ruska (Kulesa 2016: 13)	ANO	ANO
	NATO zmiňuje potřebu více cvičit (Clem 2018: 137)	ANO	ANO
2015	Vstup Ruska do konfliktu v Sýrii (Defense Intelligence Agency 2017: 13)	ANO	ANO
	Ruská Strategie národní bezpečnosti definuje NATO jako největší hrozbu (Defense Intelligence Agency 2017: 15)	NE	
	Režim CFE je prakticky mrtvý (Marten 2017: 17)	ANO	ANO
	Putin kritizuje nasazení amerických interceptorů v Polsku a Rumunsku (Sakwa 2017: 92)	NE	
	Putin hrozí jaderným útokem při šíření NATO (Sakwa 2017: 92)	ANO	NE
	Zvýšení počtu vojenských cvičení NATO i Ruska (Kulesa 2016: 13)	ANO	ANO
2016	NATO zmiňuje potřebu více cvičit (Clem 2018: 137)	ANO	ANO

Zdroj: autor.

Závěr

Diskurzivní pozice Ruska v klíčových dokumentech NATO byla zmapována pomocí obsahové analýzy vybraného souboru dokumentů. Z této analýzy vyplývá, že mezi lety 1991–2004 bylo Rusko definováno jako klíčový partner Aliance, mezi lety 2004 a 2014 se obraz Ruska ve sledovaném narativu začalo měnit a Rusko bylo prezentováno jako důležitý, ale problematický partner. Od roku 2014 do prosince 2016 pak již sledované dokumenty vykreslují Rusko výhradně jako agresivního narušitele evropského bezpečnostního systému.

Z obsahové analýzy je též zřejmé, že alianční strategicky užívaný narativ slouží prokazatelně dvěma cílům. NATO jím legitimizuje vlastní politiku -včetně například sankcí uvalených členskými státy po roce 2014, k jejichž legitimizaci je nutné Rusko definovat jasně jako hrozbu – a představuje jiným aktérům (Rusku) *vhodné* či *následováníhodné* vzorce chování, což platilo zejména v devadesátých letech, kdy se NATO soustředilo zejména na takové momenty vzájemné spolupráce, které si přálo dále rozvíjet a cíleně opomíjelo ty trendy, které se odchylovaly od žádoucího vývoje v Rusku samotném i ve vzájemných vztazích.

Rusko nemělo v narativu NATO až do roku 2014 zvláštní pozici a rozhodně nebylo nejdůležitější oblastí zájmu NATO. Vztahy s Ruskem byly jedním z mnoha běžných témat, jako kupříkladu vztahy s Ukrajinou, Gruzii či dalšími státy. Výjimkou jsou léta 1997, 2002 a 2008. Zatímco v případě let 1997 a 2002 se NATO vztahům s Ruskou federací více věnovalo kvůli snaze institucionalizovat vzájemné vztahy, v roce 2008 byla ústředním tématem zmínek o Rusku ve sledovaných dokumentech rusko-gruzínská válka. Nezájem, či selektivní zájem, NATO mohl přispět k průběžnému zhoršování vztahů NATO-Rusko.

Ruská federace mohla nabýt dojmu, že Aliance účelově přehlíží ruské námitky, což je také argument, který z ruské strany v současné době často zaznívá. Z charakteru dokumentů se však zdá, že NATO *pouze* nevěnovalo Rusku výraznou pozornost, protože mělo jiné priority a zaměřovalo se na jiné regiony či problémy, kupříkladu na válku v Afghánistánu a v nedostatku pozornosti věnované Rusku tak zřejmě nebyl skrytý úmysl ale spíše podcenění negativních trendů ve vzájemných vztazích a míry ruské nespokojenosti. Po anexi Krymu se Rusko posunulo mezi nejakutnější problémy v alianční agendě, což potvrzuje narůstající počet zmínek o Rusku napříč sledovanými dokumenty a také prominentním umístěním pasáží o Rusku uvnitř těchto dokumentů. Po anexi Krymu je působení Ruska a odpověď NATO vždy v prvních odstavcích.

Druhým cílem aliančního narativu je tudíž ovlivnit či dokonce přimět Rusko k následování alianční vize *správného* chování. Z obsahové analýzy vyplývá, že již od roku 1991 dokumenty usilují o jisté usměrňování ruského chování. Alianční dokumenty nastiňují od počátku sledovaného období vzorce *vhodného* chování Ruské federace. S měnící se diskurzivní pozicí Ruska v narativu NATO se mění i jazyk užitý u aliančních vyjádření. Mezi lety 1991–2004 jsou vyjádření NATO na adresu Ruska nekritická a NATO usiluje o naplnění svého cíle skrze pochvalná vyjádření a glorifikaci dílčích úspěchů vzájemné spolupráce. Od roku 2004 se lze setkat se stupňující se kritikou ruského odklonu od alianční vize *správného* chování. Krom přímo mířených kritických poznámek a explicitních výzev ke změně vzorců chování se v dokumentech objevují i vyjádření, která kladou NATO do pozice morální nadřazenosti pomocí nástroje binární opozice¹¹. Transformace Ruska a jeho začlenění do evropského bezpečnostního řádu, vedeného Severoatlantickou aliancí je konstantním cílem NATO. Dle činitelů Aliance nebylo nikdy cílem Rusko do NATO přijmout, ale pouze jej asociovat a přimět Rusko hrát dle pravidel.

Z obsahové analýzy vyplývá, že NATO není ochotné svůj cíl změnit. S rostoucí asertivitou Ruska v mezinárodních vztazích se měnila jak diskurzivní pozice Ruska napříč sledovanými dokumenty, tak alianční politika vůči Rusku. Analýza dokládá, že dokud bylo Rusko pro NATO (alespoň v rétorické rovině) klíčovým partnerem, byla alianční politika kooperativní a usilovala o institucionalizaci spolupráce v co největší možné míře. Poté, co se Rusko posunulo do pozice problematického partnera, je patrná změna v míře ochoty NATO kooperovat s Ruskem. Spolupráce již není uzavírána za každou cenu a omezuje se na vybrané strategické a nekonfliktní sektory. Ve stejné době začíná NATO také Rusko kritizovat a podmiňovat vzájemnou kooperaci změnou ruské politiky/politické praxe. Prohlubující se neshody v průběhu let učinily spolupráci velmi složitou a po rusko-gruzínské válce NATO s Ruskem jen obtížně hledají průsečík zájmů. Po anexi Krymu se Rusko posunulo do pozice oponenta Aliance, což prakticky ukončilo téměř všechny

¹¹ The current situation, where NATO CFE Allies implement the Treaty while Russia does not, cannot last indefinitely (NATO 2008: odst. 42).

přetrvávající prvky kooperace. NATO stále usiluje o transformaci ruské zahraniční politiky, ale nově pomocí koercivních metod a dvoukolejně politiky, nazývané dialog a odstrašení. Vztahy NATO-Rusko (a tudíž i vztahy Ruska a Západu) se – dle NATO – nenormalizují, dokud Rusko nezačne jednat dle představ NATO a dokud nezmění od základu svou zahraniční politiku. Současný postoj NATO je tudíž velmi striktní a vztahy NATO-Rusko je téměř nemožné v současnosti změnit k lepšímu.

Užitá teorie předpokládá, že strategické narativy jsou z podstaty věci tendenční, přinášejí patřičně upravenou interpretaci reality a cíleně nesdělují informace, které jsou pro zamýšlené sdělení rušivé nebo škodlivé. Úkolem druhé části studie bylo posléze prozkoumat, zda či do jaké míry se liší alianční narativ od aplikované politiky NATO ve vztahu k Ruské federaci. Z analýzy vyplývá, že Severoatlantická aliance v klíčových dokumentech již od devadesátých let představuje vlastní interpretaci události a některá témata žádným způsobem neadresuje. Příčin k tomuto jednání může být několik, od snahy neantagonizovat Rusko v devadesátých letech až po úsilí legitimizovat vlastní fungování Aliance po konci studené války a rozpadu SSSR. Faktem však je, že již od devadesátých let se komunikace NATO ve vztahu k Rusku více či méně odlišuje od politické praxe Aliance, což mohlo přispět k vypuknutí současné krize. Nesoulad mezi rétorikou a politikou NATO mohl taktéž negativně ovlivnit budování důvěry mezi aliancí a Ruskem, což ve výsledku znemožnilo vytvoření skutečně funkčního partnerství.

Seznam literatury a zdrojů

- Adomeit, H. 2011. *Russia and its Near Neighborhood: Competition and Conflict within the EU*. *Natolin Research Paper 04/May 2011*: College of Europe: [online]. [cit. 20. 5. 2020]. Available at: https://www.coleurope.eu/sites/default/files/research-paper/adomeit_0.pdf
- Antoniades, A., Miskimmon, A. a O'Loughlin, B. 2010. *Great power politics and strategic narratives*. Centre for Global Political Economy, University of Sussex: [online]. [cit. 20. 5. 2020]. Available at: <https://www.sussex.ac.uk/webteam/gateway/file.php?name=cgpe-wp07-antoniades-miskimmon-oloughlin.pdf&site=35>
- Baker III, J. A. 2002. „Russia in NATO?“ *Washington Quarterly* 25 (1): 93–103.
- Bilinsky, Y. 1999. *Endgame in NATO's enlargement: the Baltic States and Ukraine*. Westport: Greenwood Publishing Group.
- Byers, M. 2017. „Crises and international cooperation: an Arctic case study.“ *International Relations* 31 (4): 375–402.
- Breedlove, P. M. 2016. „NATO's Next Act: How to Handle Russia and Other Threats.“ *Foreign Affairs* 95 (4): 96–105.
- Cadier, D. 2019. „The geopoliticisation of the EU's Eastern Partnership.“ *Geopolitics* 24 (1): 71–99.
- Colleta, D. 2017. „NATO – Russia Technical Cooperation.“ In: R. Moore D. and Colleta. *NATO's Return to Europe: Engaging Ukraine Russia and Beyond*. Washington, DC: Georgetown University Press, 193–218.
- Clem, R. 2018. „Military Exercises as Geopolitical Messaging in the NATO-Russia Dynamic: Reassurance, Deterrence, and (In) stability (November 2018).“ *Texas National Security Review* 2 (1): 131–143.

- Defense Intelligence Agency. 2017. *Russia Military Power*. Defense Military Agency: [online]. [cit. 20. 5. 2020]. Available at: <https://www.dia.mil/Portals/27/Documents/News/Military%20Power%20Publications/Russia%20Military%20Power%20Report%202017.pdf?ver=2017-06-28-144235-937>
- Falk, H. 2015. „Communicating China to the world: Confucius Institutes and China's strategic narratives.“ *Politics* 35 (3–4): 245–258.
- Frantzen, H. 2005. *NATO and peace support operations, 1991-1999: policies and doctrines*. London: Routledge.
- Goldgeier, J. 2016. *Promises Made, Promises Broken? What Yeltsin Was Told About NATO in 1993 and Why It Matters*. War on the Rocks: The Atlantic Council [online]. [cit. 20. 5. 2020]. Available at: <https://warontherocks.com/2016/07/promises-made-promises-broken-what-yeltsin-was-told-about-nato-in-1993-and-why-it-matters/>
- Hájek, M. 2014. *Čtenář a stroj. Vybrané metody sociálně vědní analýzy textů*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Hansen, L. 2013. *Security as practice: discourse analysis and the Bosnian war*. London: Routledge.
- Hanska, J. 2015. „From narrated strategy to strategic narratives.“ *Critical Studies on Security* 3 (3): 323–325.
- Hendricksen, G. B. 2005. *The Future of NATO-Russian Relations: Or, How to Dance with a Bear and Not Get Mauled*. The Atlantic Council [online]. [cit. 20. 5. 2020]. Available at: https://www.files.ethz.ch/isn/46291/2005_12_The_Future_of_NATO-Russian_Relations.pdf
- Hinck, R. S., Kluver, R. a Cooley, S. 2018. „Russia re-envisions the world: strategic narratives in Russian broadcast and news media during 2015.“ *Russian Journal of Communication* 10 (1): 21–37.
- House of Commons. 2009. *Russia: a new confrontation?* [online]. [cit. 20. 5. 2020]. Available at: <https://publications.parliament.uk/pa/cm200809/cmselect/cmdfence/276/276.pdf>
- Irvin-Erickson, D. 2017. „Genocide discourses: American and Russian strategic narratives of conflict in Iraq and Ukraine.“ *Politics and Governance* 5 (3): 130–145.
- Karaganov, S. a Suslov, D. 2018. *A new world order: A view from Russia*. Russia in Global Affairs, October, 4, 2018: [online]. [cit. 20. 5. 2020]. Available at: <https://russiancouncil.ru/papers/Towards-a-more-stable-Russia-NATO-relationship.pdf>
- Kiesewetter, R. a Zielke, I. 2016. „Permanent NATO deployment is not the answer to European security.“ *European View* 15 (1): 37–45.
- Kubiak, K. 2019. *Towards a More Stable NATO-Russian Relationship*. European Leadership Network. [online]. [cit. 20. 5. 2020]. Available at: <https://www.europeanleadershipnetwork.org/wp-content/uploads/2019/02/31012019-Towards-a-more-stable-Russia-NATO-relationship.pdf>
- Kulesa, L. 2016. *Towards a New Equilibrium: Minimizing the Risks of NATO and Russia's New Military Postures*. European Leadership Network. [online]. [cit. 20. 5. 2020]. Available at: <https://www.europeanleadershipnetwork.org/policy-brief/towards-a-new-equilibrium-minimising-the-risks-of-nato-and-russias-new-military-posture/>
- Kühn, U. 2015. „Deter and engage: Making the Case for Harmel 2.0 as NATO's New Strategy.“ *New Perspectives. Interdisciplinary Journal of Central & East European Politics and International Relations* 23(1): 127–157.
- Lams, L. 2018. „Examining strategic narratives in Chinese official discourse under Xi Jinping.“ *Journal of Chinese Political Science* 23 (3): 387–411.
- Laruelle, M. 2016. „The three colors of Novorossiia, or the Russian nationalist mythmaking of the Ukrainian crisis.“ *Post-Soviet Affairs* 32 (1): 55–74.
- Lavrov, S. 2018. *Foreign Minister Sergey Lavrov's remarks at the 7th Moscow Conference on International Security*, Moscow, April 5 2018: Ministerstvo zahraničních věcí Ruské federace [online]. [cit. 20. 5.

- 2015]. Available at: http://www.mid.ru/en/web/guest/meropriyatiya_s_uchastiem_ministra/-/asset_publisher/xK1BhB2bUjd3/content/id/3153953
- Leichtová, M. 2014. *Misunderstanding Russia: Russian foreign policy and the West*. Farnham: Ashgate Publishing Limited.
- MacFarlane, S. N. 2001. „NATO in Russia's Relations with the West.“ *Security Dialogue* 32 (3): 281–296.
- Marten, K. 2018. „Reconsidering NATO expansion: a counterfactual analysis of Russia and the West in the 1990s.“ *European Journal of International Security* 3 (2): 135–161.
- Marten, K., 2017. *Reducing Tensions Between NATO: Council of Foreign Relations* [online]. [cit. 20. 5. 2020]. Available at: https://cdn.cfr.org/sites/default/files/pdf/2017/03/CSR_79_Marten_RussiaNATO.pdf
- Mearsheimer, J. J. 2014. „Why the Ukraine crisis is the West's fault: the liberal delusions that provoked Putin.“ *Foreign Affairs* 93 (5): 77–84.
- Miskimmon, A., O'Loughlin, B. a Roselle, L. 2014. *Strategic narratives: Communication power and the new world order*. London: Routledge.
- Miskimmon, A., O'Loughlin, B. a Roselle, L. 2015. „Strategic narratives: A response.“ *Critical Studies on Security* 3 (3): 341–344.
- Moore, R. R. a Coletta, D. V. 2017. *NATO's Return to Europe: Engaging Ukraine, Russia, and Beyond*. Washington, DC: Georgetown University Press.
- NATO. 1990. *Declaration on a Transformed North Atlantic Alliance – The London Declaration*: NATO. [online]. [cit. 20. 5. 2020]. Available at: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_23693.htm
- NATO.. 1991a. *Partnership with the Countries of Central and Eastern Europe – Statement issued by the North Atlantic Council*: NATO. [online]. [cit. 20. 5. 2020]. Available at: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_23858.htm
- NATO. 1991b. *The Alliance's New Strategic Concept*: NATO. [online]. [cit. 20. 5. 2020]. Available at: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_23847.htm
- NATO. 1991c. *Declaration on Peace and Cooperation – „The Rome Declaration“*: NATO. [online]. [cit. 20. 5. 2020]. Available at: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_23846.htm?mode=pressrelease
- NATO. 1992. *Final Communiqué of the Ministerial Meeting of the North Atlantic Council*: NATO. [online]. [cit. 20. 5. 2020]. Available at: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_23983.htm
- NATO. 1994. *Declaration of the Heads of State and Government – „The Brussels Summit Declaration“*: NATO. [online]. [cit. 20. 5. 2020]. Available at: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_24470.htm?mode=pressrelease
- NATO. 1995. *Study on NATO Enlargement*: NATO. [online]. [cit. 20. 5. 2020]. Available at: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_24733.htm
- NATO. 1996. *Final Communiqué – Ministerial Meeting of th North Atlantic Council in Berlin*: NATO. [online]. [cit. 20. 5. 2020]. Available at: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_25067.htm?mode=pressrelease
- NATO. 1997a. *Final Communiqué – Ministerial Meeting of the North Atlantic Council in Sintra, Portugal*: NATO. [online]. [cit. 20. 5. 2020]. Available at: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_25472.htm?mode=pressrelease
- NATO. 1997b. *Madrid Declaration on Euro-Atlantic Security and Cooperation on Euro-Atlantic Security and Cooperation issued by the Heads of State and Government at the Meeting of the North Atlantic Council*: NATO. [online]. [cit. 20. 5. 2020]. Available at: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_25460.htm?mode=pressrelease
- NATO. 1997c. *Founding Act on Mutual Relations, Cooperation and Security between NATO and the Russian Federation*: NATO. [online]. [cit. 20. 5. 2020]. Available at: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_25468.htm

- NATO. 1999a. *The Washington Summit Communiqué*: NATO. [online]. [cit. 20. 5. 2020]. Available at: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_27445.htm?mode=pressrelease
- NATO. 1999b. *Membership Action Plan*: NATO. [online]. [cit. 20. 5. 2020]. Available at: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_27444.htm
- NATO. 1999c. *The Alliance Strategic Concept*: NATO. [online]. [cit. 20. 5. 2020]. Available at: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_27433.htm?mode=pressrelease
- NATO. 1999d. *Defence Capabilities*: NATO. [online]. [cit. 20. 5. 2020]. Available at: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_27443.htm
- NATO. 2002a. *Prague Summit Statement on Iraq*: NATO. [online]. [cit. 20. 5. 2020]. Available at: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_19551.htm
- NATO. 2002b. *Prague Summit Declaration*: NATO. [online]. [cit. 20. 5. 2020]. Available at: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_19552.htm
- NATO. 2002c. *NATO-Russia Relations: A New Quality*: NATO. [online]. [cit. 20. 5. 2020]. Available at: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_19572.htm
- NATO. 2004a. „*The Istanbul Summit Declaration – Our Security in a new era*“: NATO. [online]. [cit. 20. 5. 2020]. Available at: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_21026.htm
- NATO. 2004b. *Istanbul Summit Communiqué*: NATO. [online]. [cit. 20. 5. 2020]. Available at: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_21023.htm
- NATO. 2004c. *NATO-Russia Action Plan on Terrorism*: NATO. [online]. [cit. 20. 5. 2020]. Available at: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_21003.htm
- NATO. 2005. *Final Communiqué of the Ministerial of the North Atlantic Council*: NATO. [online]. [cit. 20. 5. 2020]. Available at: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_23972.htm
- NATO. 2006a. *Comprehensive Political Guidance*: NATO. [online]. [cit. 20. 5. 2020]. Available at: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_56425.htm
- NATO. 2006b. *Riga Summit Declaration*: NATO. [online]. [cit. 20. 5. 2020]. Available at: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_37920.htm?mode=pressrelease
- NATO. 2008. *Bucharest Summit Declaration*: NATO. [online]. [cit. 20. 5. 2020]. Available at: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_8443.htm?mode=pressrelease
- NATO. 2009a. *Strasbourg/Kehl Summit Declaration*: NATO. [online]. [cit. 20. 5. 2020]. Available at: https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_52837.htm?mode=pressrelease
- NATO. 2009b. *Declaration on Alliance Security*: NATO. [online]. [cit. 20. 5. 2020]. Available at: https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_52838.htm?mode=pressrelease
- NATO. 2010a. *Active Engagement, Modern Defence – Strategic Concept for the Defence and Security of the Member of NATO adopted by Heads of State and Government in Lisbon*: NATO. [online]. [cit. 20. 5. 2020]. Available at: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_68580.htm
- NATO. 2010b. *Lisbon Summit Declaration*: NATO. [online]. [cit. 20. 5. 2020]. Available at: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_68828.htm?mode=pressrelease
- NATO. 2011. *NATO's assessment of a crisis and development of response strategies*: NATO. [online]. [cit. 20. 5. 2020]. Available at: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_75565.htm
- NATO. 2012a. *Summit Declaration on Defence Capabilities: Toward NATO Forces 2020*: NATO. [online]. [cit. 20. 5. 2020]. Available at: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_87594.htm?mode=pressrelease
- NATO. 2012b. *Deterrence and Defence Posture Review*: NATO. [online]. [cit. 20. 5. 2020]. Available at: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_87597.htm?mode=pressrelease
- NATO. 2012c. *Chicago Summit Declaration*: NATO. [online]. [cit. 20. 5. 2020]. Available at: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_87593.htm?mode=pressrelease

- NATO. 2012d. *NATO's policy guidelines on counter-terrorism*: NATO. [online]. [cit. 20. 5. 2020]. Available at: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_87905.htm
- NATO. 2014. *Wales Summit Declaration*: NATO. [online]. [cit. 20. 5. 2020]. Available at: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_112964.htm?mode=pressrelease
- NATO. 2014b. *The Wales Declaration on Transatlantic Bond*: NATO. [online]. [cit. 20. 5. 2020]. Available at: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_112985.htm?mode=pressrelease
- NATO. 2014c. *Wales Summit Declaration on Afghanistan*: NATO. [online]. [cit. 20. 5. 2020]. Available at: https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_112517.htm?mode=pressrelease
- NATO. 2016. *Warsaw Summit Communiqué*: NATO. [online]. [cit. 20. 5. 2020]. Available at: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133169.htm?mode=pressrelease
- O'Hanlon, M. 2017. *Beyond NATO: A new security architecture for Eastern Europe*. Washington, DC: Brookings Institution Press.
- Pamment, J. 2014. „Strategic narratives in US public diplomacy: A critical geopolitics.“ *Popular communication* 12 (1): 48–64.
- Pouliot, V. 2010. *International security in practice: the politics of NATO-Russia diplomacy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Sakwa, R. 2017. *Russia against the rest: The post-cold war crisis of world order*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Sauer, T. 2017. „The origins of the Ukraine crisis and the need for collective security between Russia and the West.“ *Global Policy* 8 (1): 82–91.
- Shlapak, D. A. a Johnson, M. W. 2016. *Reinforcing deterrence on NATO's eastern flank: Wargaming the defense of the Baltics*. RAND Arroyo Center Santa Monica United States: Rand Corporation [online]. [cit. 20. 5. 2020]. Available at: <https://apps.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/1002535.pdf>
- Sloan, S. 2017. „Conclusion and Comment: NATO's Ever-Evolving Identity.“ In: R. Moore and D. Colleta. *NATO's Return to Europe: Engaging Ukraine Russia and Beyond*. Washington, DC: Georgetown University Press, 237–258.
- Stent, A. 2019. *Putin's World: Russia Against the West and with the Rest*. New York: Hachette UK.
- Stoltenberg, J. 2019. *The Secretary General's Annual Report 2018*: NATO. [online]. [cit. 20. 5. 2020]. Available at: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_publications/20190315_sgar2018-en.pdf
- Stulík, O. a Krčál, P. 2019. „Surfování na migrační vlně v době populismu: Sekuritizace migrace ze strany poslanců Parlamentu České republiky.“ *Acta Politologica* 11(2): 1–17.
- Szostek, J. 2016. „The power of detraction: Belarusian reporting of Russian social problems during "information war".“ *The Journal of Social Policy Studies* 14 (1): 99–112. <https://jsps.hse.ru/index>
- Szostek, J. 2017. „Defence and promotion of desired state identity in Russia's strategic narrative.“ *Geopolitics* 22 (3): 571–593.
- Toal, G. 2017. *Near abroad: Putin, the West, and the contest over Ukraine and the Caucasus*. Oxford: Oxford University Press.
- Tsygankov, A. P. 2019. *Russia's foreign policy: change and continuity in national identity*. Lanham: Rowman & Littlefield.
- Vershbow A. and Hamilton, D. 2019. *Open door: NATO and Euro-Atlantic security after the Cold War*. Washington, DC: Brookings Institution Press.